

วัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา: กรณีศึกษา
ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก
อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี*

THE TWO SIDES OF THE MEKONG CULTURE AND THEIR PARTICIPATION
IN DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF LOCAL COMMUNITY MARKET
ON THE THAI - LAO BORDER, CHONG MEK STATION,
SIRINDHORN DISTRICT, UBON RATCHATHANI PROVINCE

กนกกาญจน์ เมืองแก้ว

Kanokkarn Mueangkaew

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

สุภาคีพรรณ ตั้งตรงไพโรจน์

Supaphan Tangtrongpairoj

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: kanokkarn325@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา คือเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอสิรินธร องค์การบริหารส่วนตำบลช่องเม็ก และเทศบาลตำบลช่องเม็ก รวมทั้งสิ้น 5 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านภายในชุมชนประกอบด้วยกำนันตำบลช่องเม็ก ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกเทศบาลตำบลช่องเม็ก สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลช่องเม็ก และชาวบ้านชุมชนช่องเม็ก รวมทั้งสิ้น 22 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และเขียนรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบว่าวัฒนธรรมสองฝั่งโขงเป็นอีกเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างชาวไทยและชาวลาวเอาไว้ได้

* Received 27 December 2020; Revised 5 January 2021; Accepted 24 January 2021



อย่างแน่นแฟ้นที่อยู่ภายใต้กรอบวัฒนธรรมชุมชนในหลักการอยู่ร่วมกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการริเริ่ม การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามผลเป็นกระบวนการที่จำเป็นอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นอย่างมีระบบและถูกต้องตามแบบแผน เพราะการมีส่วนร่วมเป็นรากฐานสำคัญของการนำไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน ตลอดจนการวิเคราะห์สถานการณ์ของตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว โดยการใช้ SWOT เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ซึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่งที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า เกิดความเข้มแข็งตลอดจนส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าชายแดนเจริญเติบโตต่อไปแม้เศรษฐกิจจะผันผวนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

คำสำคัญ: วัฒนธรรม, การมีส่วนร่วม, ตลาดชุมชนท้องถิ่น

Abstract

This research is a qualitative research which aims to study The two sides of the Mekong culture and their participation in the development of the Thai - Lao border local community market at Chong Mek station, Sirindhorn District, Ubon Ratchathani Province. Target group was government official consisting of the district development of Sirinthon, Subdistrict Administrative Organization Chongmek, Subdistrict Municipality Chongmek total of 5 people. Community leader and Villagers in the community consisting of the village headman Chong Mek, headman, village Board, members of the Chong Mek Sub - district municipality, member of Chong Mek Subdistrict Administrative Organization total of 22 people. Observed by using deep interview and participation observation and nonparticipation observation as tools to gather field information together with studying the documents and related researches, then analyze the obtained information in term of content and present them by descriptive analysis. The research result found that the two sides of the Mekong culture are another important tool to help connect the good relations between Thais and Lao people within the framework of community culture in coexistence, including being involved in operational initiatives, receiving benefits, and monitoring results. It is a very necessary process for developing it to be systematic and correct because participation is a cornerstone of strength and sustainability. As well as analysis of the situation of the local community market on the Thai - Lao by using SWOT as a tool to analyze strengths, weaknesses, opportunities and limitations. Another part that will guide the development of the local community market to prosper.



As a result, the border trade economy continues to grow despite the constant fluctuation of the economy. This strengthened and resulted in the economic growth of border trade even though the economy fluctuated and changed all the time.

Keywords: Culture, Participation, Local Community Market

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดแบบแผนวัฒนธรรม ประเพณี ในการดำรงอยู่ภายในสังคม ตลอดจนคนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตั้งพื้น้อง สังคมของเราให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ไม่ว่าจะชุมชนเดียวกันหรือต่างประเทศก็ตาม ทั้งนี้การที่เรามีรากฐานวัฒนธรรมที่แน่นแฟ้นย่อมส่งผลให้ชุมชนแต่ละชุมชนในประเทศมีวัฒนธรรมที่แน่นแฟ้นเช่นกัน จะเห็นได้ว่าชุมชนในสังคมไทยนั้นเป็นชุมชนที่ล้วนแล้วแต่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองทั้งในด้านของการตลาด การค้า การช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน เป็นต้น การกระทำเช่นนี้เป็นแบบแผนที่สำคัญของวัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งในปัจจุบันรัฐบาลไทยได้มีนโยบายที่สำคัญหลากหลายด้านหนึ่งในนโยบายนั้นก็คือ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของไทยและยกระดับสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้เป็นสินค้าที่สามารถส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้โดยอาศัยวัฒนธรรมชุมชนและการมีส่วนร่วมในการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ทำให้ชุมชนในหลายพื้นที่ของประเทศไทยได้ริเริ่มก่อตั้งตลาดชุมชนท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นกลไกในการขยายช่องทางการตลาดให้แก่เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และผู้ประกอบการ SMEs และแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตร สร้างรายได้ให้กับชุมชน และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ซึ่งจะนำไปสู่การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้การบริโภคภายในประเทศ ท้องถิ่น และต่างประเทศเป็นตัวขับเคลื่อน (กรมการค้าภายใน, 2558)

ตลาดชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการส่งเสริมอาชีพ การมีงานทำลดการอพยพแรงงาน และยังมีส่วนสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจชุมชนภายในท้องถิ่น ตลาดชุมชนท้องถิ่นเป็นตลาดซื้อ - ขายสินค้าอุปโภคและบริโภค ระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ท้องถิ่นเป็นหลักและเป็นส่วนหนึ่งของตลาดซื้อ - ขายสินค้าทั่วไปของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากนี้ตลาดชุมชนท้องถิ่นภายในประเทศแล้วทางรัฐบาลได้มีนโยบายเปิดการค้าชายแดนขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนของประเทศไทยได้แลกเปลี่ยน ซื้อ - ขายสินค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน สร้างอาชีพให้กับชาวบ้านบริเวณชายแดนมากขึ้น ทั้งนี้การเปิดตลาดการค้าบริเวณชายแดนของไทยส่งผลดีอย่างมากในด้านเศรษฐกิจ ทำให้มีเงินสะพัดเข้ามาในประเทศจำนวนมากอีกทั้งประชาชน กลุ่มอาชีพ รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันกับประเทศเพื่อนบ้าน “การค้าชายแดน” หมายถึงการค้าที่เกิดขึ้น



ในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชน หรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาอยู่ในและนอกเขตพื้นที่ โดยค้าขายผ่านพื้นที่ที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศที่มีพรมแดนติดกัน โดยที่สินค้าไม่ได้มีการขนส่งต่อไปยังประเทศที่สาม ซึ่งในการที่จะส่งออกหรือนำสินค้าเข้าแต่ละครั้งผู้ที่จะส่งออกหรือนำเข้าจะต้องมีการปฏิบัติพิธีการศุลกากรให้ครบถ้วน ไม่ว่าสินค้านั้นจะต้องเสียภาษีอากรในการส่งออกหรือนำเข้าหรือไม่ก็ตาม (ชิตพล ชัยมะดัน, 2558) ซึ่งการดำรงชีวิตของคนชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และมาเลเซียจะมีวิถีที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีการเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้องทั้งสองฝั่งดินแดน มีการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือการซื้อขายสินค้าท้องถิ่นและสินค้าจำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น เกือบ ข้าวสาร เสื้อผ้าและของป่า เป็นต้น การเดินทางข้ามไปมาของคนชายแดนกลายเป็นวิถีชีวิตแบบชาวบ้านที่ไม่มีมิติของกฎหมายคนเข้าเมือง เส้นเขตแดน การเก็บภาษีและความมั่นคงเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันสถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตแบบเดิม ๆ ก็ได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย (ศรุตี สกฤตรัตน์, 2556)

การพัฒนาการค้าชายแดนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้นสิ่งสำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และประชาชน ในการจัดการให้เกิดการค้าที่มีคุณภาพมากที่สุด ทั้งนี้นโยบายการค้าชายแดนของภาครัฐจะเห็นผลได้ดั่งนั้นประชาชนในทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการพัฒนาเพื่อให้นโยบายดำเนินไปได้อย่างเกิดผลสูงสุด อนึ่งเพื่อสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคในชุมชน อีกทั้งตลาดการค้าชายแดนหรือตลาดชุมชนท้องถิ่นก็เป็นอีกแหล่งที่จะช่วยกระจายสินค้าดังกล่าวไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี (สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์, 2551) กระทั่งเกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าดังกล่าวระหว่างกัน แม้ว่าตลาดชายแดนไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางในการค้าขายสินค้าระหว่างประเทศเท่านั้นหากแต่เป็นสถานที่ที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรมชุมชนระหว่างประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านผ่านการค้าขายในตลาดชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งด้านร่วมริเริ่ม ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมินผล เป็นต้น (จุฑารัตน์ ชมพันธ์ุ, 2555)

ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี ติดกับบ้านวังเต่า แขวงจำปาสักของลาว เป็นตลาดซื้อขายสินค้าอุปโภคและบริโภคระหว่างประชาชนชายแดนทั้งสองประเทศโดยเฉพาะประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่มีความสามารถในการผลิตเพื่อการบริโภคและเพื่อจำหน่าย รวมทั้งการจัดหาสินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติมาจำหน่ายภายในตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนโดยมีวัฒนธรรมชุมชนของคนสองฝั่งโขงที่แสดงออกอย่างเด่นชัดผ่านผลิตภัณฑ์ในตลาดชุมชนท้องถิ่นดังกล่าว อีกทั้งชาวบ้านทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กัน ดังเครื่องญาติแม้ว่าจะใช้ภาษาที่ต่างกันก็ตาม ตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนสองฝั่งโขงและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ถือได้ว่าตลาดชุมชนท้องถิ่นตำบลช่องเม็กนี้เป็นอีกตลาดที่ประชาชนใน



ท้องถิ่นได้ร่วมกันทำกิจกรรมการค้าขายเพื่อการพึ่งตนเองและพึ่งพากันในชุมชนท้องถิ่น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นด้านช่องเม็ก เพื่อให้ข้อค้นพบที่ได้นั้นเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านชุมชนช่องเม็กในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นแนวทางการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศึกษาวัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดน ไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยสนาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลการศึกษาให้มีความชัดเจนและครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีการวิจัยสนาม

ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ติดกับบ้านวังเต่า แขวงจำปาสักของลาว เป็นตลาดซื้อขายสินค้าอุปโภคและบริโภคระหว่างประชาชนชายแดนทั้งสองประเทศโดยเฉพาะประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่มีความสามารถในการผลิต เพื่อการบริโภคและเพื่อจำหน่าย รวมทั้งการจัดหาสินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติมาจำหน่ายภายในตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนโดยมีวัฒนธรรมชุมชนของคนสองฝั่งโขงที่แสดงออกอย่างเด่นชัดผ่านผลิตภัณฑ์ในตลาดชุมชนท้องถิ่นดังกล่าว อีกทั้งชาวบ้านทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาวต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กันตั้งเครือข่ายตีแม้ว่าจะใช้ภาษาที่ต่างกันก็ตาม ตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นด้านช่องเม็ก เพื่อให้ข้อค้นพบที่ได้นั้นเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านชุมชนช่องเม็กในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นแนวทางการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นอื่นต่อไป

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มประชากรเป้าหมายในการศึกษาเอง “วัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา: กรณีศึกษาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี” ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้



1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชนที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและดูแลอำนวยความสะดวกภายในตลาดชุมชนท้องถิ่นด้านช่องเม็ก ประกอบด้วย พัฒนาการอำเภอสิรินธร องค์กรบริหารส่วนตำบลช่องเม็ก และเทศบาลตำบลช่องเม็ก จำนวน 5 คน

2. ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนผู้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานของตลาดชุมชนท้องถิ่นด้านช่องเม็ก การให้ความช่วยเหลือด้านสถานที่ ความรู้ และอุปกรณ์ในการประกอบการผลิต รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ตลาดชุมชนท้องถิ่นด้านช่องเม็ก รวมทั้งสิ้น 22 คน ประกอบด้วย

2.1 กำนันตำบลช่องเม็ก จำนวน 1 คน

2.2 ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 3 คน

2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน และสมาชิกเทศบาลตำบลช่องเม็ก จำนวน 3 คน

2.4 สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลช่องเม็ก จำนวน 5 คน

2.5 ชาวบ้านชุมชนช่องเม็ก จำนวน 10 คน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายข้างต้น ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีบุคคลอ้างอิง (Reference Person) โดยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นทั้งการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนและชุมชนตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเลือกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อความสมบูรณ์และความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ควรจะได้รับจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการวิจัยอย่างแท้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) นั้น ผู้วิจัยคือเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาโดยมีวิธีวิจัยดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยจะสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มที่มีต่อสมาชิก ด้วยกันเอง และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนชาวบ้านภายในชุมชน เพื่อศึกษาว่าตลาดชุมชนท้องถิ่นด้านช่องเม็กจะมีรูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างไร เพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพึ่งตนเองได้

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยใช้แนวคำถาม (Interview Guide) เป็นเครื่องมือหลัก



กรอบการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลข้างต้นมาเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล จากนั้นข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา และเน้นการกำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ที่มีความยืดหยุ่น เพื่อจะได้นำไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ให้ข้อมูลที่มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งวิสาหกิจชุมชนบ้านหนองสาหร่าย ผู้นำชุมชน ชาวบ้านในชุมชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาทำการตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล กล่าวคือข้อมูลเรื่องเดียวกันจะใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลเอกสารประกอบด้วย ทั้งนี้การตรวจสอบดังกล่าวดำเนินการในทุกขณะทำการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มต้นเก็บข้อมูลกระทั่งสิ้นสุดการเขียนรายงานวิจัย จัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และตีความจากข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเชื่อมโยงให้เข้ากับทฤษฎีต่าง ๆ และกรอบแนวคิดการวิจัยที่นำมาใช้ ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แล้วมาเรียบเรียงสรุปเป็นผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

รู้จักตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

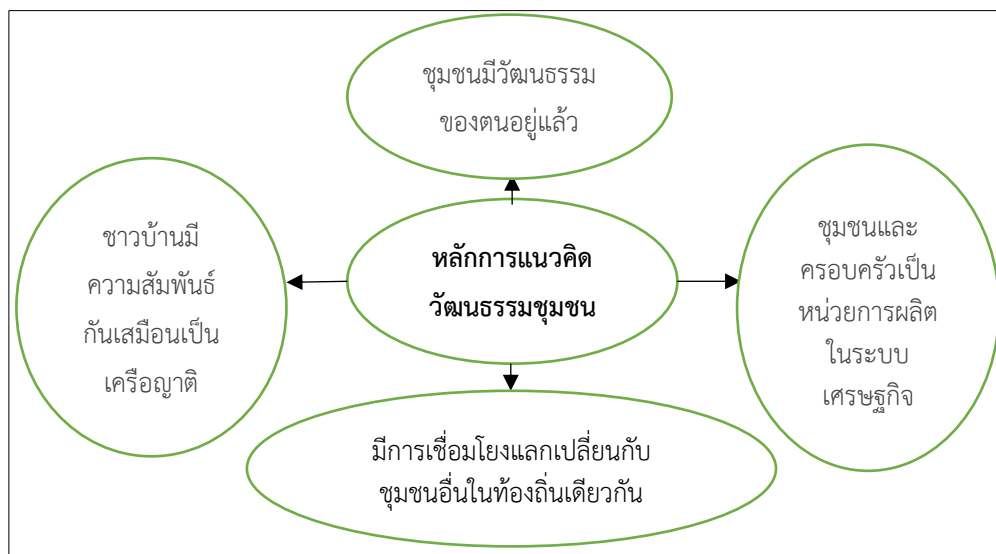
ด่านช่องเม็กเป็นด่านตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร ซึ่งเป็นจุดผ่านแดนระหว่างไทยและลาว มีการก่อสร้างเป็นอาคารสำหรับตรวจคนเข้าเมืองและตรวจสินค้า และพื้นที่ใกล้เคียงมีการก่อสร้างเป็นตลาดและชุมชน มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมายหนึ่งในนั้น คือ ตลาดชุมชนท้องถิ่น ด่านช่องเม็ก ตั้งอยู่ที่ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี ตรงกันข้ามกับบ้านวังเต่า แขวงจำปาสักของประเทศลาว

ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตลาดชุมชนท้องถิ่นนี้ที่เปิดให้ทั้งชาวไทย และชาวลาวได้ซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากันบริเวณชายแดน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้ประกอบการเอสเอ็มอีและวิสาหกิจชุมชนมีพื้นที่ขายสินค้าและบริการสู่ประชาชนโดยตรง และเนื่องด้วยเศรษฐกิจชายแดนที่เริ่มซบเซาทำให้ประชาชนที่มีอาชีพค้าขายในพื้นที่ดังกล่าวขาดรายได้ การริเริ่มตลาดชุมชนท้องถิ่นนี้ขึ้นมาจึงช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจการค้าชายแดน และยังช่วยในเรื่องการพัฒนาตลาดชุมชน ส่งเสริมการเพิ่มรายได้ให้แก่สินค้า ส่งเสริมให้โรงงานขยายฐานการผลิตหรือเข้ามาตั้งฐานการผลิตสินค้าในท้องถิ่นมากขึ้น มีเม็ดเงินไหลเข้าสู่ระบบ มีการจ้างงานคนในชุมชน และที่สำคัญโรงงานส่วนใหญ่จะใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ตลาดชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่สำคัญเชื่อว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยให้เม็ดเงินเข้ามาหมุนเวียน ซึ่งภายในตลาด

ชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้มีการจำหน่ายสินค้าอุปโภค บริโภคมากมาย เช่น เครื่องนอน เสื้อผ้า ผ้าชิ้น ของลาว ของป่าหายาก เป็นต้น

วัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

วัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสายสัมพันธ์คนสองฝั่งโขงได้อย่างแนบแน่น ถึงแม้ว่าต่างภาษา ต่างการแต่งกาย แต่เมื่ออยู่รวมกันในพื้นที่เดียวกันแล้วนั้นความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ความเกื้อกูลกัน มีน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนจากพ่อค้าแม่ค้าชาวไทยและชาวลาวที่มาค้าขายในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมวัฒนธรรมของคนสองฝั่งโขง ในส่วนของวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมนั้น เดิมเป็นเรื่องที่ยากพอสมควรสำหรับตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้เพราะประชาชนที่เข้ามาค้าขายในพื้นที่ไม่เฉพาะแต่ประชาชนชาวไทย ยังรวมไปถึงชาวลาวที่เดินทางข้ามแดนมาค้าขายสินค้าของตนในประเทศไทย การสื่อสารระหว่างกันจึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการขอความร่วมมือสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ต่อมาก็มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเป็นรูปภาพ ป้ายไว้นิลแทน จึงกลายเป็นความร่วมมือสองฝั่งเกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อเชื่อมโยงสัมพันธ์ภาพระหว่างไทยกับลาวให้แน่นแฟ้นอยู่เสมอ ถ้าวัดวัฒนธรรมชุมชนของทั้งสองฝั่งเป็นตัวเชื่อมโยงประชาชนสองเชื้อชาติเข้าด้วยกันโดยอาศัยความเป็นบ้านพี่เมืองน้องในการทำมาค้าขายอยู่บริเวณดังกล่าว และการมีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นรากฐานสำคัญภายในท้องถิ่นนั้นก็ย่อมส่งผลให้ปัจจุบันความเข้มแข็งนั้นก็ไม่ได้ลดน้อยลงไปจากเดิม แต่กลับกลายมาเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่ช่วยสร้างการมีส่วนร่วม การพัฒนาเกิดขึ้นระหว่างชาวไทยและชาวลาว



ภาพที่ 1 หลักการแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว
ด่านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี



จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่าตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก มีหลักการแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่แบ่งได้ออกเป็น 4 ด้านด้วยกัน กล่าวคือ ด้านแรก ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเองอยู่แล้ว คือมีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาจากประวัติความเป็นมาอันยาวนานของชุมชนให้คุณค่าแก่ความเป็นคนแก่ชุมชนที่มีความผสมกลมกลืนคุณค่าของธรรมชาติ การเชื่อถือสิ่งเหนือธรรมชาติ และคุณธรรมจริยธรรมตามหลักศาสนาวัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่รวมไปถึงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เพราะชุมชนมีกลไกผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่ามีปัจจัยใหม่เข้ามาแต่สิ่งเดิมก็ยังคงอยู่ วัฒนธรรมจึงเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด การที่สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกรับรู้ในวัฒนธรรมของตนเป็นประโยชน์สูงสุดในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชนของท้องถิ่นนั้น ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก เดิมทีก็มีวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นของตนเองอยู่ดั้งเดิมหากแต่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและความเหมาะสม เพื่อให้วัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่และดำรงไว้ซึ่งคุณค่าของธรรมชาติ ถัดมา ด้านที่สอง ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันเสมือนเป็นเครือญาติ กล่าวคือ มีการปกครองและการจัดการความสงบเรียบร้อยภายในโดยระบบอาวุโส มีผู้นำที่มีบารมีได้รับการเคารพยกย่องในชุมชน สมาชิกชุมชนมีความผูกพันกลมเกลียวเพราะมีความเคารพนับถือในผีบรรพบุรุษเดียวกัน และเชื่อถือสิ่งเหนือธรรมชาติที่คอยเป็นสิ่งที่ควบคุมพฤติกรรมของคน

ถัดมาด้านที่สามมีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่นในท้องถิ่นเดียวกัน กล่าวคือมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐ และชุมชนอื่นในท้องถิ่นเดียว เพราะการรุกคืบเข้ามาของระบบทุนนิยมและอำนาจรัฐนั้นได้เข้ามาในลักษณะครอบงำบั่นทอนการดำรงอยู่ของชุมชน ทำลายระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ดึงเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงตลาด มีการทำลายล้างผลาญทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นฐานดำรงชีวิตของชาวชุมชนให้เสื่อมโทรมลง ทำลายโครงสร้างการปกครองดูแลตนเองของชุมชนให้ขึ้นต่อการปกครองของรัฐ และระบบราชการ ทางด้านสังคมวัฒนธรรมเกิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ดั่งงามในแบบแผนการดำเนินชีวิตถูกทำลายลง ถูกแทนที่ด้วยค่านิยมตัวใครตัวมัน แก่งแย่งชิงดี เอารัดเอาเปรียบ กอบโกยกำไร ความยกย่องนับถือคนดีถูกแทนที่ด้วยการนับถือเชื่อฟังคนรวย ฯลฯ ตามแนวสังคมตะวันตกมาเป็นแบบแผนชี้้นำการพัฒนาประเทศเป็นความผิดพลาดอย่างยิ่ง เพราะเป็นการทำลายชุมชนทำลายความดีงามในอดีตมากกว่าจะเป็นการพัฒนาให้สิ่งดีงามในอดีตเจริญงอกงามยิ่งขึ้น ด้านสุดท้ายชุมชนและครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต

ดังนั้นวัฒนธรรมชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีตเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยต่อยอดชุมชน ท้องถิ่น ให้อยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน และการดำรงอยู่ของตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กนั้นก็เป็นหนึ่งในตลาดสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าการมีวัฒนธรรมชุมชนที่ต่างกันไม่ได้ส่งผลกระทบต่อทางสังคมในด้านลบต่อวิถีชีวิตของคนทั้งสองฝั่งโขง แม้แต่น้อย หากแต่เป็นตัวขับเคลื่อนและพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ให้คงอยู่ต่อไปได้ ภายในอนาคต การดำรงอยู่ภายในพื้นที่ดังกล่าว การพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดน



ไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก ภายในกรอบของวัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อนำไปปฏิบัติ อย่างยิ่งไม่เพียงแต่จะเป็นแนวคิดที่ได้ชื่อว่าชุมชนนิยมแล้วนั้น แต่แนวคิดนี้ยังเป็นแนวคิดที่เป็น แรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ชาวไทยและชาวลาวสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้แม้ต่างวัฒนธรรม

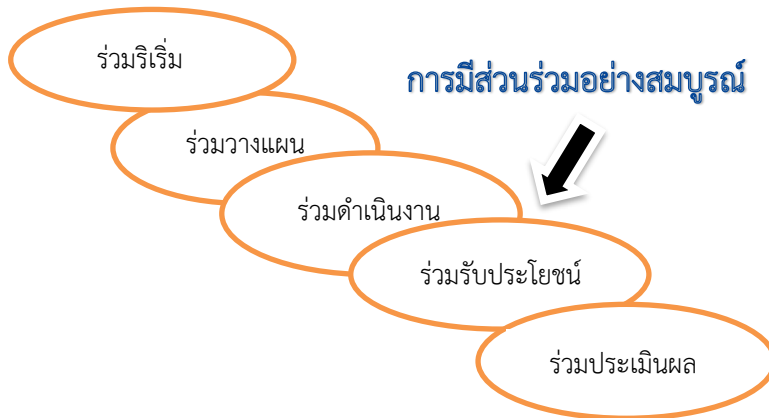
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก

ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก เป็นอีกหนึ่งตลาดชุมชนท้องถิ่นที่ นอกจากจะเด่นชัดในเรื่องของวัฒนธรรมแล้วนั้น ผู้คนภายในตลาดชุมชนท้องถิ่นนี้ยังอยู่ ร่วมกันโดยการอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิด ร่วมกันดำเนินงาน และร่วมกัน ประเมินผล เพื่อให้ตลาดชุมชนท้องถิ่นเป็นตลาดที่สร้างรายได้ให้กับชาวไทยและชาวลาวได้ ดังเดิม การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในตลาดชุมชนท้องถิ่นนั้นมิทั้งการมีส่วนร่วมที่ร่วมกัน ดำเนินการ และร่วมกันตัดสินใจ จากที่กล่าวไปข้างต้นถึงวัฒนธรรมในพื้นที่นี้เป็น การอยู่ร่วมกัน ฉันทหรือญาติทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ นั้นเป็นไปด้วยความสงบ เรียบร้อย การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวของบุคลากรเอง ได้แก่ การร่วม คิด หมายถึงการมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการวิธีการติดตามผล การตรวจสอบ และการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ การร่วม ตัดสินใจ หมายถึงเมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้วต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจ เลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึงเมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ ตลาด ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กแห่งนี้ได้มีจัดการผู้นำของตลาดทั้งชาวไทยและ ชาวลาว เพื่อบริหารจัดการตลาด แต่อยู่ภายใต้การกำกับการดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล ช่องเม็ก อำเภอสิรินคร จังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ยังมีสินค้าที่เป็นของป่าหายากสินค้าประเภทนี้ส่วนใหญ่จะพบในพ่อค้า แม่ค้า ที่เป็นชาวลาว เช่น ปูภูเขา กล้วยไม้ป่า เป็นต้น และการบริหารจัดการตลาดนี้ได้มีการ รณรงค์ในเรื่องของขยะมูลฝอย เพราะด้านช่องเม็กเป็นด้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของ จังหวัดอุบลราชธานี ทำให้การดูแลรักษาในเรื่องความสะอาดจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่แล้วชาวลาวที่เดินทางข้ามแดนมายังประเทศไทยจะไม่ค่อยรักษาความสะอาด เท่าที่ควร จึงมีมาตรการจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลช่องเม็กในการดูแล ทั้งนี้ผู้นำตลาด เองก็ได้ดำเนินการเก็บเงินพ่อค้า แม่ค้า ในตลาดวันละ 5 บาทเพื่อนำมาเป็นค่าทำนุบำรุงตลาด ให้คงอยู่ในระยะยาว โดยการดำเนินงานภายในตลาดชุมชนท้องถิ่นนี้ได้รับการร่วมมือในหลาย ๆ ภาคส่วน ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจชายแดนให้กลับมาค้าขายอย่างมั่งคั่ง การมีส่วนร่วม ในการดำเนินการนั้นช่วยทำให้ตลาดชุมชนท้องถิ่นเป็นตลาดที่มีองค์ประกอบที่เข้มแข็ง



เพราะทุกคนต่างก็เสริมสร้างมาด้วยกันจากฐานความร่วมมือกัน บริเวณด้านช่องเม็กและบ้านวังเต่า แขวงจำปาสักของลาว การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกันจึงเป็นรากฐานสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – ลาวไปให้คงอยู่



ภาพที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชน

จากแผนภาพข้างต้นเห็นได้ถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่เริ่มจากการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันรับผลประโยชน์ และร่วมกันประเมินผล กล่าวคือชาวบ้านทั้งชาวไทยและชาวลาวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมีการร่วมกันแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่น และขับเคลื่อนตลาดไปสู่ตลาดหลักของชายแดน โดยมีผู้นำตลาดชาวไทยเป็นแกนนำหลักในการรวบรวมความคิดเห็นของชาวบ้าน ต่อมาเมื่อต่างฝ่ายต่างแสดงความคิดเห็นแล้วนั้นก็มาถึงขั้นตอนในการร่วมกันดำเนินงานขั้นตอนเห็นได้อย่างชัดเจน เพราะพ่อค้า แม่ค้า ชาวไทยและชาวลาว ร่วมกันลงมือปฏิบัติในการดำเนินงานภายในตลาดชุมชนท้องถิ่น ต่อมาร่วมกันรับผลประโยชน์ ในที่นี้จะเน้นในเรื่องของผลกำไรที่ได้จากการค้าขายภายในตลาดชุมชนท้องถิ่น สกกุลเงินที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนกันภายในตลาดจะเป็นสกกุลเงินบาท จากที่กล่าวไปข้างต้นผู้นำตลาดมีการเก็บเงินวันละ 5 บาทเพื่อทำนุบำรุงรักษาตลาด ทางผู้นำตลาดได้บริหารจัดการเงินในส่วนนั้นมาเป็นค่าดูแลรักษาความสะอาดภายในตลาด จัดซื้อถังขยะใบใหญ่เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภครที่เดินทางเข้ามาจับจ่ายซื้อของภายในตลาดแห่งนี้ นี่เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันจากการมีส่วนร่วมในข้างต้น สุดท้ายเป็นขั้นตอนของการประเมินผล เมื่อเราดำเนินงาน รับผลประโยชน์ไปแล้ว สิ่งที่เราขาดไม่ได้ในกระบวนการมีส่วนร่วม นั่นคือ การประเมินผล การประเมินผลที่ตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ไม่ได้กระทำเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ดำเนินการโดยการสอบถามผู้บริโภคร ตลอดจนพ่อค้า แม่ค้า ที่อยู่ภายในตลาดถึงผลกำไร ขาดทุน จากการค้าขายและสินค้าตอบสนองต่อผู้บริโภครหรือไม่ กระบวนการขั้นตอนเหล่านี้ถึงแม้ว่าจะไม่ได้จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรสำหรับตลาดชุมชนท้องถิ่น



ชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก แต่การมีส่วนร่วมที่แสดงออกมาโดยการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ยืนยันแล้วว่ากระบวนการมีส่วนร่วมนี้จะประสบความสำเร็จได้หากทุกคนในชุมชนร่วมด้วยช่วยกัน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว และชาวบ้านที่เดินทางข้ามแดนมายังตลาดแห่งนี้ เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าชายแดนให้มีความก้าวหน้าและเจริญเติบโตได้ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่ตกต่ำ เพราะการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยขับเคลื่อนชุมชนแล้วนั้น ยังเป็นเครื่องมือในการผนวกรวมระหว่างชาวไทยและชาวลาวให้มีปฏิสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ถึงแม้ว่าต่างจะวัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษาที่คล้ายคลึงกัน ตลอดจนถึงค่านิยมที่แตกต่างกัน ยังช่วยหลอมรวมสิ่งเหล่านั้นให้เป็นหนึ่งเดียวผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมนี้ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีผู้นำที่เข้มแข็งเมื่อเรามีผู้นำที่เข้มแข็งชุมชนของเราก็จะสามารถเดินทางไปได้อย่างเข้มแข็งเช่นกัน ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก เป็นตลาดชุมชนท้องถิ่นที่มีผู้นำที่เข้มแข็ง ทำให้โครงสร้างของตลาดมีความเข้มแข็งไปด้วย อีกทั้งยังส่งผลให้เศรษฐกิจการค้าชายแดนมีอัตราที่เติบโตเพิ่มมากขึ้นจากปีก่อน และการนำสินค้าที่ผลิตจากชาวบ้าน ชุมชน มาวางขายนั้นก็เป็นอย่างยิ่งอีกหนึ่งตัวเชื่อมสำคัญที่ทำให้ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว เกิดความเข้มแข็งได้มาจนถึงปัจจุบัน

แนวทางการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ปัจจุบันวิกฤตการณ์การค้าชายแดนเริ่มซบเซาลงตามวิกฤตเศรษฐกิจที่กำลังผันผวน ทำให้การค้าชายแดนไม่คึกคักเหมือนสมัยก่อน การเร่งฟื้นฟู ปรับปรุง หรือเพิ่มเติมอะไรใหม่ ๆ เป็นสิ่งที่พ่อค้าแม่ค้าบริเวณชายแดนตระหนักกันดี ยิ่งในตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก เดิมมีการค้าที่เจริญรุ่งเรืองอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวชาวลาวข้ามแดนมาท่องเที่ยวซื้อสินค้าที่ตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้อย่างสม่ำเสมอ แต่ปัจจุบันการค้าชายแดนที่เคยเจริญรุ่งเรืองเหล่านั้นกลับซบเซาลงตั้งแต่การปฏิบัติทางการเมืองโดยควบคุมดูแลโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตลาดชุมชนท้องถิ่นก็ถูกจัดระเบียบโดยทหารไปช่วงหนึ่ง นั่นคือห้ามค้าขายบริเวณทางเท้าหรือล้าออกมาจากที่จัดให้เดิมชาวบ้านที่มาค้าขายนั้นต่างก็มาจับจองพื้นที่นั่งค้าขายกันโดยปราศจากการทะเลาะเบาะแว้งกันในเรื่องพื้นที่การค้าขาย แต่พอถูกจัดระเบียบไปทำให้นักท่องเที่ยวชาวลาวที่เคยข้ามแดนมาก็ลดน้อยลงแม้พ่อค้าชาวลาวที่เคยข้ามมาค้าขายก็ลดน้อยลง ทำให้เศรษฐกิจช่วงนั้นซบเซาไปพอสมควรจนมาถึงระยะนี้ที่เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวดีขึ้นมีการบริหารจัดการตลาดโดยชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้นำ ทำให้ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว กลับมาคึกคักไปด้วยนักท่องเที่ยวและพ่อค้าแม่ค้าชาวลาวที่นำสินค้ามาค้าขายในบริเวณพื้นที่ตลาด จากที่กล่าวไปข้างต้นการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ดังกล่าวของชาวไทยและชาวลาว



นั้นประการแรกมาจากการมีวัฒนธรรมชุมชนภายใต้กรอบของการมีปฏิสัมพันธ์กัน การเกื้อกูลความมีน้ำใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น และอีกประการที่สำคัญนั้นคือ การมีส่วนร่วมกันที่ทำให้ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก ขับเคลื่อนไปสู่การค้าชายแดนที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงได้

แนวทางในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก ต่อไปในอนาคตนั้นจากการสัมภาษณ์ และลงพื้นที่ไปบริเวณตลาด พบว่าสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านทั้งชาวไทยและชาวลาวต้องการ นั่นคือการพัฒนาระบบเศรษฐกิจการค้าชายแดนที่เน้นสินค้าที่มาจากผลิตภัณฑ์ชุมชนจะช่วยส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ท่ามกลางวิกฤตเศรษฐกิจที่ตกต่ำ อีกทั้งควรจะมีการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลายเกี่ยวกับตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก แห่งนี้เพื่อให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้นสืบเนื่องมาจากปัจจุบันตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก สินค้าส่วนใหญ่เป็นของป่า ผนวกกับผลิตภัณฑ์ชุมชนของชาวบ้าน แต่ก็มีสินค้าผิดกฎหมาย อาทิ สินค้าก๊อปปี้แบรนด์เนมจำพวกกระเป๋ารองเท้า เป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริงสินค้าเหล่านั้นถูกนำมาขายโดยไม่ไต่คนในพื้นที่มาขายแต่เป็นคนต่างพื้นที่มาค้าขายเพื่อต้องการเก็งกำไรกับผู้บริโภคชาวลาว ประเด็นตรงนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าทำไมสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเท่าที่ควร หากแต่กลุ่มชาวบ้านไม่เข้มแข็งมากพอสินค้าก็ไม่สามารถที่จะต่อสู้กับสินค้ากระแสหลักได้ การเป็นตลาดชุมชนท้องถิ่นที่ปราศจากการครอบงำของทุนนิยมนั้นทำให้สินค้าอุปโภค บริโภคภายในตลาดเป็นสินค้าที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 1 สถานการณ์ของตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก SWOT

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. ชาวบ้านทั้งชาวไทยและชาวลาวมีปฏิสัมพันธ์กัน 2. สินค้ามาจากแหล่งผลิตที่เป็นของชุมชนหรือมาจากแหล่งที่สามารถหาได้ด้วยตนเอง 3. มีการปรับตัวในการอยู่ร่วมกันสม่ำเสมอ 4. วัฒนธรรมด้านภาษากล้าคลึงกัน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักเฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ 2. สินค้าอุปโภค บริโภคมีความต่างกันทั้งของไทยและของลาว 3. การจัดระเบียบบริเวณชายแดนที่เข้มงวด
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนงบประมาณและให้คำปรึกษาในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่น 2. หน่วยงานราชการให้การสนับสนุนในการค้าชายข้ามชายแดน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้ามาของผู้ประกอบการรายใหม่สามารถทำได้ง่าย 2. เวลาเปิด - ปิดด่านที่ค่อนข้างจำกัด

จากตารางข้างต้นที่วิเคราะห์ภายในและภายนอกถึงสถานการณ์ของตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นให้มีอัตราการเจริญเติบโตที่เพิ่มสูงขึ้น เริ่มจากจุดแข็ง พบว่า ชาวบ้านและชาวลาวที่เดินทางมายัง



ตลาดชุมชนท้องถิ่นหรือประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้า มีปฏิสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ และมีการอยู่ร่วมกันกันโดยมีความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีไมตรีจิตต่อกัน ที่สำคัญมีวัฒนธรรมด้านภาษาที่คล้ายคลึงกันจึงถือได้ว่าเป็นจุดแข็งอย่างหนึ่งสำหรับตลาดชุมชนท้องถิ่นนี้ ต่อมา จุดอ่อนพบว่า ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมีวัฒนธรรมในการแต่งกายที่ต่างกัน ทำให้บางครั้งเป็นอุปสรรคในการค้าขาย เนื่องจากการที่การแต่งกายที่ต่างกันทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มเกิดการแบ่งแยกวัฒนธรรมเช่นนี้ ผลลัพธ์ที่เป็นของชุมชนยังคงเป็นที่รู้จักภายในท้องถิ่นเท่านั้น สินค้าอุปโภค บริโภคมีความต่างกัน อาจจะทำให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ไม่เท่าเทียมกัน และการจัดระเบียบชายแดนที่เข้มงวดถือเป็นจุดอ่อนของตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ เพราะสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตลาดการค้าชายแดนซบเซาก็มาจากการจัดระเบียบที่เข้มงวดของทางภาครัฐ ต่อไป โอกาส พบว่าตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กมีองค์ประกอบครอบคลุมท้องถิ่นให้การสนับสนุนทั้งในด้านของความรู้ วิชาการ และพื้นที่ในการค้าขาย อีกทั้งหน่วยงานราชการยังให้การสนับสนุนตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ในเรื่องของงบประมาณอีกด้วย สุดท้ายอุปสรรค พบว่า การเข้ามาของผู้ประกอบการรายใหม่สามารถทำได้โดยง่าย และเวลาเปิด - ปิดด่านที่ค่อนข้างจำกัด เนื่องจากประชาชนชาวลาวส่วนใหญ่จะเดินทางเข้ามาซื้อสินค้าในชายแดนในช่วงเช้าและช่วงบ่าย ด้านช่องเม็กกำหนดปิดด่านในเวลา 20.00 น. ตามเวลาประเทศไทย ทำให้ประสิทธิภาพในการเดินทางเข้ามาซื้อขายสินค้าลดน้อยลง

ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กนั้น ประการแรก คือ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ชาวบ้านในพื้นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ จากสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนของตน ประการที่สอง คือการปรับตัวให้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เนื่องมาจากปัจจุบันเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้ประสิทธิภาพในการค้าขายอาจจะลดน้อยลงได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์อยู่เสมอ ประการที่สาม คือ การเข้าถึงเทคโนโลยี เพราะในปัจจุบันเทคโนโลยีถือได้ว่าเป็นเรื่องใกล้ตัวสำหรับทุกคนและสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ง่ายโดยไม่ต้องเดินทางมายังพื้นที่จริง

อภิปรายผล

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชุมชน ท้องถิ่น มีมาอยู่ดั้งเดิมแต่การนำมาปรับใช้กับบุคคลที่ต่างวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน แต่ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว สามารถนำวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันภายใต้กรอบแนวคิดของวัฒนธรรมชุมชนมาปรับใช้ในพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วยชาวลาวจากบั้งวังเต่า แขวงจำปาสัก ประเทศลาว ที่เดินทางสัญจรมาท่องเที่ยวและมาค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้า บริเวณด่านช่องเม็ก การอยู่ร่วมกันนี้ทำให้ชาวบ้านในชุมชน ท้องถิ่นดังกล่าวอยู่ร่วมกันฉันท์เครือญาติต่างก็มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานภายในตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ เป็นไปในทิศทางเดียวกับข้อค้นพบของสุจินต์ หลีกภัย พบว่าอีกทั้งการแลกเปลี่ยนสินค้าก็เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผู้คนในตลาด เพราะ



สินค้าที่นำมาวางขายนั้นล้วนแล้วแต่เป็นสินค้าที่มาจากกลุ่มชาวบ้านที่ร่วมกันผลิตเพื่อนำมาจำหน่าย บ้างก็มีสินค้าที่สามารถ หามาได้เอง เช่น ของป่าหายาก เป็นต้น วัฒนธรรมทั้งสองฝั่งโขงและการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันจึงเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การขับเคลื่อนตลาดชุมชนท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (สุจินต์ หลีกภัย, 2553)

จากการศึกษาวัฒนธรรมสองฝั่งโขงกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก อำเภอสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี สามารถจำแนกออกได้ดังนี้ ประการแรก วัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว กล่าวคือตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาวนี้มีชาวไทยและชาวลาวเดินทางมาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันเป็นจำนวนมาก เอกลักษณ์อย่างหนึ่งของตลาดแห่งนี้ คือการอยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกสัญชาติ เชื้อชาติกัน มีปฏิสัมพันธ์กันฉันท์เครือญาติ ซึ่งสอดคล้องกับอุดร หลีกทอง ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่าชุมชนที่เกิดจากการรวมของคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และความเชื่อ ที่แตกต่างกันสามารถสร้างกระบวนการเข้มแข็งได้ โดยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และค้นพบแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 7 แนวทาง (อุดร หลีกทอง, 2558)

นอกจากการพัฒนาภายใต้กรอบวัฒนธรรมชุมชนเพื่อขับเคลื่อนตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กให้เกิดความยั่งยืนและเข้มแข็งนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านทั้งสองฝ่ายไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวลาวที่ต้องร่วมกันสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกันบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เช่นเดียวกับข้อค้นพบของปริดา พูลสิน ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส พบว่าชุมชนมีความหลากหลายในมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและโดดเด่น ปัญหาที่พบ คือการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการองค์ - ความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม (ปริดา พูลสิน, 2555) ทั้งนี้ยังเชื่อมโยงกับ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ ที่ศึกษาเรื่องชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พบว่า จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบันที่ขาดประสิทธิภาพ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2558) เช่นเดียวกับ ธนชาติ ปทุมสวัสดิ์ ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนตลาดฝั่งโขง ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนมากที่สุด และประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส และอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเช่นกัน (ธนชาติ ปทุมสวัสดิ์, 2559)

ทั้งนี้การดำเนินงานนอกจากจะอาศัยหลักการทำงานร่วมกัน หลักการมีส่วนร่วมภายใต้กรอบแนวคิดของวัฒนธรรมชุมชน ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก เป็นอีกหนึ่งตลาดชุมชนท้องถิ่นที่มีกระบวนการดังกล่าวในการบริหารจัดการท่ามกลางสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบันสอดคล้องกับบำรุง บุญปัญญา พบว่าการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านในตลาด



ชุมชนท้องถิ่นด้วยการพึ่งพาอาศัยกัน เกื้อกูลกัน แม้วัฒนธรรมการพูด การแต่งกายจะแตกต่างกัน (บำรุง บุญปัญญา, 2549) ซึ่งสอดคล้องกับทวิ วัชระเกียรติศักดิ์ ที่ศึกษาการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าแนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพตามปัจจัยแห่งความสำเร็จคือความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความสำเร็จโดยที่การพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนา (ทวิ วัชระเกียรติศักดิ์, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาหรือขับเคลื่อนให้เกิดความยั่งยืนและเข้มแข็งเช่นเดียวกับตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมทั้งสองประเทศจะต่างและคล้ายคลึงกันในบางเรื่อง แต่เมื่อทั้งสองฝ่ายมาอยู่ร่วมกันบนสถานที่หนึ่ง ความต่างกันในสัญชาติหรือเชื้อชาติไม่ใช่อุปสรรคแต่อย่างใด ทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์กันราวกับเป็นเครือญาติกัน ถือได้ว่าตลาดชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมที่ผสมผสานได้อย่างลงตัวและสวยงาม ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมชุมชนในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมระหว่างก็เป็นอีกหนึ่งกุญแจสำคัญที่ทำให้ตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว เกิดความเข้มแข็งและสามารถยืนหยัดอยู่ได้มาถึงปัจจุบัน ท้ายนี้การดำเนินงานใด ๆ หากปราศจากการมีส่วนร่วมแล้วนั้นก็ไม่สามารถที่จะไปสู่ความยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต และการเข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนจากภาครัฐก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยต่อชีวิตและลมหายใจของชาวตลาดชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็ก ให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ การผสมผสานวัฒนธรรมชายแดนเช่นนี้เรื่อยไป **ข้อเสนอแนะ** หน่วยงานภาครัฐควรจะให้การสนับสนุนและพร้อมที่จะเปิดรับความคิดเห็นจากชาวบ้านภายในชุมชนบริเวณชายแดนไทย - ลาว ด้านช่องเม็กในการที่จะพัฒนาไปสู่เขตเศรษฐกิจพิเศษและรักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีงามทางด้านการค้าของสองประเทศสืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าภายใน. (2558). โครงการตลาดชุมชนเพื่อธุรกิจท้องถิ่น. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2560 จาก <http://mwsc.dit.go.th>
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2555). การวิเคราะห์หลัก “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen



- Involvement” ในบริบทประเทศไทย. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 8(1), 123-141.
- ชิตพล ชัยมะดัน. (2558). การค้าชายแดนโอกาสของประเทศไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: ไทย - กัมพูชา. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2560 จาก <http://www.gspa.buu.ac.th>
- ทวี วัชรเกียรติศักดิ์. (2559). การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ, 5(1), 43-54.
- ธนาชาติ ปทุมสวัสดิ์. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งกรณีศึกษาเฉพาะชุมชนตลาดฝั่งโขง ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. วารสารรัชต์ภาคย์, 10(20), 178-189.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). 3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือ ดอกดีวาป่า.
- ปรีดา พูลสิน. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส. วารสารวิจัยและพัฒนา, 4(1), 60-66.
- ศรุตี สกฤตรัตน์. (2556). ตลาดการค้าชายแดนไทย - กัมพูชาจากวิถีชาวบ้านสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2560 จาก <http://www.gspa.buu.ac.th>
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2551). การศึกษาวิจัยในหน่วยงานท่องเที่ยวของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญ พาณิชย์.
- สุจินต์ หลีกภัย. (2553). การมีส่วนร่วม. เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2560 จาก <http://slideplayer.in.th>
- อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2558). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 35(1), 104-113.
- อุดร หลีกทอง. (2558). แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม. วารสารสารสนเทศ, 14(2), 37-45.